

Teknik- och vetenskapshistoriska dagar 2026 – preliminärt program

Senaste uppdatering: 11 juni 2026

Keynoteföreläsning 1 – 19 augusti 2026 14:00–15:00

Hörsal J222

Subaltern Intelligence: Counter Data and the Agency of Black Doctors within Colonial Information Systems

Matthew Daniel Eddy (Durham University)

Utdelning av Althinpriset – 19 augusti 2026 15:00–16:00

Hörsal J222

Sessionspass 1 – 19 augusti 2026 16:30–18:00

Sessionspass 1.1. Rum J406

Rutiniseringens små verktyg: Förvaltningens materiella kultur i 1900-talets Sverige

David Malm (Stockholms universitet)

Under 1900-talet utarbetades rutiner för att underlätta handläggandet av de förmåner den expanderande staten erbjöd. I denna studie betraktas rutiner som ett medium för informationsbehandling, därigenom undersöks de materiella och organisatoriska förutsättningarna för det makrohistoriska fenomenet rutinisering. Det är dock inte bara en studie av hur rutinerna formade arbetet och tjänstemännen, utan också om hur lagen blev till när den operationaliserades och välfärdsstaten verkställdes. Typiskt sett är rutinen en lista med åtgärder att vidtagas i föreskriven ordning. Ursprunget till ordet rutin är det latinska uttrycket *via rupta* vilket betyder bruten väg. Att följa en rutin är alltså att gå en utstakad väg. För tjänstemännen var rutinen en förenkling av lagen, ett hjälpmedel att hålla i för att inte gå vilse bland lagtexternas snårskog när ärenden handlades. Rutinen var för lagen vad katekesen var för bibeln, en förmedling av enkla grundsatser att förhålla sig till. Rutinen var alltså ett litet verktyg varmed rutineringen fick sin form samtidigt som rutinen för staten skulle öka rättssäkerheten och medverka till en kostnadseffektiv förvaltning. För att studera rutinernas intåg använder jag mig av den stora mängd SOU:er som skrevs

under 1900-talet där förvaltningsförfarandet arbetades fram. Jag kommer också följa Riksföräkringsanstaltens utveckling under 1900-talet. Arbetet med att administrera socialförsäkringarna har lämnat efter sig ett rikt arkiv vari verksamhetens utmaningar diskuterades - och där rutinen ständigt föresvävade som löftesrik lösning. Rutiner – och deras utarbetande är ett förbisett material. Studien kan därför skapa förståelse för förvaltningens materiella kultur, den framväxande klassen statstjänstemäns historia, och för välfärdsstatens praktiska sidor.

Folkbokföringsreformen 1991: Från kyrkoböcker till ADB

Maja Berry (Mittuniversitetet)

Efter decennier av överläggningar beslutade riksdagen 1987 om en ny organisation för svensk folkbokföring. Ansvaret skulle överföras från Svenska kyrkans församlingar till de lokala skattemyndigheterna den 1 juli 1991. Detta tillsammans med 8,5 miljoner pappersakter, en för varje folkbokförd person. Skattekontoren försågs med datorterminaler och innehållet i akterna överfördes till ADB-medium i det nya så kallade POFF-systemet. Överföringen skedde inom snäva ekonomiska och tidsmässiga ramar genom konventionell dataregistrering (kopiering, beredning, registrering) utförd av en blandad skara av personal vid pastorsämbeten och lokala skattekontor, volontärer och upphandlade projektanställda. Folkbokföringsreformen innebar en fullständig datorisering och ett skarpt brott i den svenska kyrkobokföringens månghundraåriga kontinuitet. Skiftet var tekniskt och organisatoriskt men även praktiken förändrades. Det analoga systemet av parallella kyrkoböcker med hänvisningar mellan livshändelser och generationer ersattes av summariska personbilder i det nya ADB-systemet. POFF är fortfarande, 35 år senare, en central del av Skatteverkets folkbokföringsregister. I detta konferensbidrag presenteras preliminära resultat från ett doktorandprojekt om arkivanvändning i dagens offentliga förvaltning. Tidigare delstudier har visat att Skatteverkets folkbokföringshandläggare fortfarande har ett betydande behov av kyrkoarkiven då innehållet i POFF är bristfälligt och måste kompletteras. En kommande delstudie ska undersöka hur folkbokföringsreformen planerades och genomförades, med särskilt fokus på dataöverföringen. Riksskatteverkets interna informations- och utbildningsmaterial samt protokoll och rapporter från de utredande kommittéerna utgör källmaterialet. Studien är tänkt att bidra med förståelse för vilken hänsyn som togs till framtida informationsbehov och arkivanvändning i ett av de stora ADB-projekten i början av den digitala transformationen av svensk offentlig sektor.

Den lokala staten – de kommunala samarbetsnämnderna som en del av den statliga kunskapsproduktionen 1965–1975

Pär Wikman (Linköpings universitet)

I samband med de stora kommunreformerna i slutet av 1960-talet skapades för varje kommunblock en samarbetsnämnd som skulle hantera de konkreta problem som uppstod när kommunerna skulle slås ihop. Nämnden bestod av politiker från de berörda kommunerna men det faktiska arbetet utfördes dock av nämndens kansli som bestod av tjänstepersoner. Det kommunala självstyret är en viktig del av den svenska politiska självförståelsen, men kommunen är en del av staten, även om den förvaltas lokalt. Det innebär att de kommunala samarbetsnämndernas kanslier var en del av den statliga

kunskapsproduktionen. Dessa kanslier producerade inte bara kunskap för kommunledningen. De fungerade som remissinstans för statliga utredningar och länsstyrelsens undersökningar och de producerade det kunskapsunderlag som var nödvändigt för att de nya kommunerna skulle kunna leva upp till den standard som den expansiva välfärdsstaten föreskrev. Staten bestämde vilken kunskap som skulle produceras, men de lokala aktörerna hade en viss frihet att bestämma hur den skulle produceras. De lokala aktörerna kan alltså inte ses som en förlängning av de nationella institutionerna. I detta samspel mellan de olika statliga nivåerna producerades och överfördes den kunskap som omsattes i det konkreta samhällsbyggandet. Genom samarbetsnämnderna är det möjligt att i realtid följa hur dessa institutioner för lokal kunskapsproduktion byggdes upp och hur de interagerade med andra delar av den statliga kunskapsinfrastrukturen. Därigenom går det att undersöka kommunen som en del av staten och samtidigt belysa de ömsesidiga beroendeförhållandena mellan det nationella och det lokala politiska reformarbetet.

Sessionspass 1.2. Rum J411

Hur kommer det sig att det finns en intimdusch på alla finländska toaletter? Och varför finns det inga i Sverige? – En komparativ studie av toalettrumsstandarder i Sverige och Finland på 1960 och 70-talen.

Josefin Persdotter (Chalmers tekniska högskola), Matleena Frisk (University of Helsinki)

Vår studie undersöker den historiska processen som ledde fram till standardiseringen av intimduschen i Finland, i kontrast till grannlandet Sverige och de flesta andra europeiska länder där den fortfarande är ovanlig. Med utgångspunkt i den slående skillnaden i vardagliga sanitära praktiker mellan de två länderna undersöker vi hur en vardaglig teknologi blev standard och helt förgivettagen i en nationell kontext men inte i en annan. Genom att analysera de sociotekniska processer som låg till grund för införandet av den finländska hygien—dusch—en synliggör studien det nätverk av teknologiska, politiska, kulturella och ekonomiska faktorer som formade dess spridning. Med perspektiv från vetenskaps- och teknikstudier samt företagshistoria och konsumtionshistoria undersöker studien de historiska omständigheter (ekonomiska, politiska, kulturella) och aktörer (företag, institutioner, infrastrukturer, teknologier) som möjliggjorde att hygien—dusch—en blev standard i Finland, samtidigt som den identifierar de hinder som har försvårat dess breda genomslag i Sverige. Genom detta jämförande perspektiv bidrar studien till en bredare förståelse av hur teknologier är historiskt och socialt konstruerade, liksom inbäddade i nationella kontexter. Vi kopplar bidéduschens genombrott i Finland till de rumsliga och tekniska förutsättningarna i finländska badrum under 1970-talet: kostnadskontroll under det storskaliga förortsbyggandet i början av 1970-talet ledde till små planlösningar där installationerna placerades tillräckligt nära varandra för att möjliggöra enkel eftermontering. Bidéduschens snabba spridning drevs dessutom på av energisparkampanjer under oljekrisen samt nya byggnormer som standardiserade duschen år 1975. Vi använder varierade källor, däribland dagstidningar, branschtidningar i VVS-sektorn, bostadsstatistik, företagsarkiv, samt arkivmaterial från statliga och semistatliga organisationer som Statens Planverk, Boverket, Rakennustieto och arbetseffektivitetsföreningen (Työtehoseura).

Värdeskapande av miljöfarligt avfall: Cirkulär ekonomi i omvandling, 1960-1990

Saga Holmgren (Uppsala University), Daniel Normark (Uppsala University)

Efterkrigstidens konsumtionshets förändrade avfallshanteringen och förutsättningarna för återvinning, och försatte Sverige i den föga smickrande positionen som en av de ledande avfallsproducenterna per capita i Europa under 1970-talet. Parallellt vaknade den moderna miljörörelsen och med den efterfrågan på säker avfallshandling. Förändringen inom branschen kan beskrivas som ett skifte i värdegrund. Fokus flyttades från avfallets positiva värden (råvarupriser) till dess negativa värden (miljömässiga, medicinska, estetiska). Vi följer den här omställningen i två av Skrothandelns branschkommittés publikationer: SBK-meddelanden: Organ för Skrothandelns branschkommitté (1961-1977) och Nordisk skrottidning: Facktidning för den nordiska återvinningsindustrin (1973-1989). Hur ställde skrothandeln om till en teknisk ledare inom avancerade återvinningstjänster, inte bara för hushållsavfall utan även komplext industriavfall? Hur förstod och relaterade branschen till den framväxande miljötekniken? Hur svarade man på, formade och positionerade sig i det politiska samtalet? Genom att titta på dynamiken i det förflutna vill vi belysa utmaningarna och möjligheterna för framtida vägar genom att undersöka värdeskapande, materialitet, den industriella organisationen och politiken bakom tillväxten och omvandlingen av återvinningssektorn i den svenska ekonomin från 1960 till 1990. Texten bygger på en historisk ansats för att förstå villkoren för återvinnings- och tillverkningsindustrin genom att undersöka långsiktiga processer. Vi bygger vidare på både den organisatoriska/semiotiska teorin intersement och ekonomisk-sociologiska studier av värderingspraktiker. Farligt avfall påverkar människor och miljö och har konsekvenser som varken kan relativiseras eller ignoreras. Genom att följa både mänskliga och icke-mänskliga aktörer vill vi fånga utmaningar och möjligheter som de har utspelat sig empiriskt och historiskt.

Staten och spinnrocken: Teknologisk spridning i och utanför det svenska manufakturssystemet 1700–1815

Malin Nilsson (Högskolan i Halmstad)

Under 1700-talet skedde ett skifte där europeiska hushåll övergick från att spinna garn på slända till att spinna garn på en trampad spinnrock. I historieskrivningen får "Spinning Jenny" ofta representera textilproduktionens tidiga mekanisering, men det är spridningen av den trampade spinnrocken som utgör mekaniseringens första del. Spinnrocken är också central för två processer som lade grunden för den industriella revolutionen: hushållens ökade allokering av tid till betalt arbete (flitens revolution) och ökningen av konsumtionsvaror på europeiska marknader (konsumtionsrevolutionen). Men spinnrocken var ingen ny innovation. Så varför skedde övergången just då? I den här artikeln analyserar vi statens roll i spridningen av den trampade spinnrocken i Sverige under 1700-talet. Resultaten visar att spridningen var nära kopplad till statens försök att få i gång en inhemsk produktion av kamgarn. Staten bidrog till spinnrockens spridning genom manufakturssystemet. Systemet skapade ett institutionellt ramverk med importförbud på ullgarn, avregleringar av garnproduktion, samt nationella standarder. Staten underlättade också spridningen av spinnrocken genom tillförsel av kapital i form av premier och

subventioner, utbildning i spinnskolor, samt råvaror genom satsningar på inhemsk produktionen av finull. Manufaktursystemets målbild var att svenskt kamgarn skulle produceras kommersiellt på landsbygden och vävas av hantverkare i städerna. Men den trampade spinnrocken ökade produktiviteten även utanför manufaktursystemet. En allt större andel av hushållen på landsbygden både spann och vävde samt sålde överskottet på en öppen marknad. Därigenom bidrog spinnrocken till både flitens revolution och konsumtionsrevolutionen vilka lade grunden för senare industrialisering.

Sessionspass 1.3. Rum J412

Att tillgängliggöra transporthistoriska arkiv: metoder och möjligheter

Anders Houltz (Centrum för Näringslivshistoria), Inger Olausson (Statens museer för maritim, transport- och försvarshistoria), Benito Peix Geldart (Centrum för Näringslivshistoria), Julia Litborn (Trafikverket), Robert Herpai (Statens museer för maritim, transport- och försvarshistoria), Charlotte Hagström (Lunds universitet)

Temasessionen presenterar ett nytt metodinriktat forskningsprojekt som syftar till att utveckla och analysera metoder för att tillgängliggöra, kombinera och använda transport- och infrastrukturhistoriska arkivkällor – både inom Trafikverket och inom den transporthistoriska forskningen. Under sessionen diskuterar vi hur historisk kunskap kan bidra till mer välgrundade beslut och åtgärder inom Trafikverket, samt hur en ökad tillgång till historiska källor kan stimulera en bredare och mer mångfacetterad forskning inom det transporthistoriska fältet. Forskningsprojektet är finansierat av Trafikverket och bygger vidare på pilotprojektet Transporthistoriska underlag. Medverkande: Anders Houltz, Centrum för Näringslivshistoria (CfN) (ordf.) Inger Olausson, Statens museer för maritim, transport- och försvarshistoria (SMMTF): Best practice i praktiken: En intervjustudie om historiska källmaterial inom Trafikverket Benito Peix Geldart, CfN: Om arkiven som transporthistorisk kunskapskälla Julia Litborn, Trafikverket: Trafikverkets arbete med infrastrukturens kulturmiljöer och kunskapsuppbyggnad Robert Herpai, SMMTF: Digitala metoder för att tillgängliggöra transporthistoriska samlingar Charlotte Hagström, Lunds universitet: Att arbeta tillsammans. Studentmedverkan som resurs i forskning.

Sessionspass 2 – 20 augusti 2026 08:30–10:00

Sessionspass 2.1. Rum J406

Technology introduction as a business and lifestyle – Adolf von Rosen (1797–1886)

Björn Hasselgren (Department of Economic History, Uppsala University)

The early 1800s saw the introduction of new technologies in many different fields. Some of the more influential technology inventions were connected to transportation and transport infrastructure. Sweden was short of most of the resources necessary for an introduction of major infrastructure systems. Capital, technological knowledge, managerial and organisational skills were all lacking. Few had any idea of how to combine the necessary

skills and financing was scarce. Adolf von Rosen was one of the early adopters in this situation. With a background in the navy and early on involved in business with an international outreach, he became connected to two of the important entrepreneurs and technology promoters in Sweden; John Ericsson and Baltzar von Platen. Both had connections to Göta kanal, the major business project in Sweden at the time. Through Ericsson von Rosen experienced the potential of innovations in areas of steam power, propulsion and railroads in England in the 1820s. Von Platen promoted von Rosen as a manager of Motala verkstad by the end of the 1820s. Following extensive business endeavours connected to Ericsson's projects in England and France, von Rosen returned to Sweden in the 1840s to propose the construction of a national railroad system, based on English private financing and technology. As with most of von Rosen's business projects the railway-plans failed. Only a short stretch was eventually constructed, but nevertheless introduced the idea of a major railroad-system. Von Rosen and his numerous attempts to introduce new technology will be the focus of the presentation.

Freethought and Science – Two Examples from Late 19th Century Sweden

Anton Jansson (University of Gothenburg)

In the second half of the 19th century, so called freethinkers, i.e. atheists, secularists and other critics of traditional religion, emerged as an influential movement in large parts of the Western world. Freethinkers made use of various arguments and knowledge claims to criticize Christianity and to advance their own alternative worldviews. In this paper, I highlight the role that the modern natural sciences played in the Swedish freethought movement in the later 19th century. I will do this by presenting two cases. The first case deals with the physician and author Anton Nyström's version of the so-called conflict thesis, i.e. the idea that science and religion are necessarily enemies and has been so throughout history. The popularization of this thesis is generally ascribed to US authors John William Draper and Andrew Dickson White, but here I will show another version, independent of the American debate. The second case is a discussion of how scientific knowledge was presented in freethought journals – *Fritänkaren* (The Freethinker, 1889–1894), *Nya Sanningar* (New Truths, 1895–1897), and *Fria Tankar* (Free Thoughts, 1897–1898). These will be considered as arenas of knowledge for circulation and popularization of new science, albeit for a specific end. The presence of science in these journals is however varied, as science seems to have been less important in *Fritänkaren*.

Vetenskapliga arbeten, lärda verk och lapprissamlingar: Remittering och utvärdering av forskningsansökningar i 1800-talets statliga forskningsfinansieringssystem

Alexander Isacson (Karlstads universitet)

Genom riksdagsbeslut etablerades 1840 det så kallade lärdaverksanslaget. Följaktligen blev det möjligt för forskare att årligen ansöka om statligt understöd för "resestipendier, läroböckers och lärda verks utgifvande". Ansökningarna hanterades av Kungl. Maj:t och ecklesiastikdepartementet, som remitterade dem för sakkunnigutlåtande till Vetenskapsakademien, Vitterhetsakademien, Sundhetskollegium eller universiteten. Remissinstanserna utsåg i sin tur experter som bedömde den vetenskapliga kvaliteten och rekommenderade tillstyrkan eller avslag. Landshövdingen och riksarkivarien Hans Järta,

som vid flera tillfällen agerade sakkunnig, påtalade att endast forskare som producerade vetenskapliga arbeten och lärda verk av "vikt" borde erhålla anslag så att staten inte bekostade "lappprissamlingar" komponerade av bokmakare, charlataner och vitterlekare. Sådana uttalanden ingick i ett gränssättande arbete genom vilket normer och ideal för vetenskaplighet artikulerades och omförhandlades. Samtidigt kan ett gränssättande arbete urskiljas redan i remissförfarandet med ecklesiastikdepartementet som en gränssättande organisation. Forskningsfinansieringssystemet lanserades i en tid då gränserna mellan vetenskapsgrenar och discipliner var diffusa. Valet av remissinstans kan således också ses som meningsfullt och betydelsebärande i att skilja det vetenskapliga från det lärda och litterära. Denna presentation syftar till att genomlys just denna process av disciplinutveckling genom att studera dels hur ansökningarna och de statliga medlen fördelades, dels de omdömen som inkom genom de sakkunnigas expertutlåtanden.

Sessionspass 2.2. Rum J411

Bergskollegium i norr: Gruvadministration, statsbildning och resursförvaltning i norra Sverige, ca 1637–1750

Roine Wiklund (Luleå tekniska universitet)

Den svenska statens expansion under 1600-talet innebar en omfattande administrativ och ekonomisk omstrukturering av landets nordliga områden. Detta paper analyserar hur etableringen av Generalbergsamtet (Bergskollegium 1649) och det Tionde bergmästardömet för Västerbotten och Lappmarken år 1637, bidrog till att forma statlig styrning, gruvorganisation och teknologiska praktiker i norra Sverige under perioden ca 1637–1750. Studien fokuserar på hur statlig auktoritet utövades i praktiken genom administrativa rutiner, rättsliga institutioner och teknisk kontroll i ett geografiskt utsträckt och institutionellt komplext gruvlandskap, långt från statsmakten i Stockholm. Empiriskt bygger studien på omfattande arkivmaterial från Riksarkivet i Stockholm och Härnösand, inklusive administrativ korrespondens, inspektionsrapporter, bergstingens protokoll och produktionsredovisningar. Analysen kombinerar perspektiv från statsbildningsforskning, organisationshistoria och teknikhistoria för att undersöka hur gruvadministrationen påverkade lokala produktionsformer, teknologiska val samt etablering, reglering av nya gruvor och bruk. Genom att analysera gruvförvaltning som en form av praktiserad styrning bidrar studien till att nyansera centrumorienterade tolkningar av svensk statsbildning. Resultaten visar hur statlig expansion inte enbart drevs från central nivå utan formades genom förhandlingar mellan statliga företrädare, lokala aktörer och materiella förutsättningar i avlägsna gruvmiljöer. Studien bidrar därmed med ny kunskap om samspelet mellan stat, naturresurser och teknologisk utveckling i tidigmodern tid och erbjuder historiska perspektiv på resursstyrning i nordliga råvarubaserade områden.

"När fattigdomen tvingar till besparing af bränsle": Energi och välfärd i det tidiga 1900-talets Sverige.

Anna Åberg (Chalmers Tekniska Högskola), Joel Löw (Linköpings Universitet), Bengt Sandin (Linköpings Universitet)

Under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet ledde migrationen av befolkningen från landsbygden till städerna i Sverige till flera sociala problem i de snabbt växande urbana samhällena. Ett av dessa var energibrist. Energiförbrukningen i dessa samhällen var varierande och omfattade olika och kompletterande energikällor såsom ved, gas, koks, kol och elektricitet. Men med trycket från en växande befolkning var tillgången till dessa energikällor ojämnt fördelad – både geografiskt och socioekonomiskt. I denna presentation analyserar vi den offentliga debatten i svenska tidningar för att undersöka hur energibrist förklarades och kontextualiserades i relation till problem med transportkapacitet, väderförhållanden, säsongsvariationer och lokal och internationell konkurrens om resurser. Vi kommer också undersöka hur ansvarsfrågan diskuterades och försöka spåra hur en ny typ av social energipolitik skapades, där olika lokala och centrala myndigheter tog över ansvaret för att garantera energiförsörjningen, särskilt i uppenbara krissituationer, såsom under första världskriget. Denna sammanflätning av den växande välfärdspolitiken och bränslepolitiken belyser hur energiinfrastrukturen påverkade medborgarnas vardagsdescription here.

Fueling the Capital: A Transnational Energy History of Stockholm

Per Högselius (KTH)

This paper explores Stockholm's energy history. The Swedish capital city traditionally relied on nearby firewood as its main source of fuel. Early industrial steam engines, railway transport and town gas ushered in a gradual transition to fossil fuels. Since Sweden had virtually no domestic coal resources, the new fuel had to be imported. The resulting transnational entanglements were of pervasive importance for urban life in Stockholm up to the 1950s. Seeking to strengthen urban energy security, the municipal gasworks, one of Europe's largest, became active in international business negotiations, while also engaging in energy diplomacy with Britain, Germany, Poland and the United States. Pursuing what we may think of as internal Swedish hydro-colonialism, Stockholm also acquired several waterfalls in the mighty Dalälven River, 150 km to the north of the city and signed electricity import agreements with Norwegian hydropower actors. Meanwhile the consumption of fossil fuels continued to increase and was further diversified through imports of crude oil and refined oil products from distant lands. Seeking to replace coal and oil with nuclear energy in (district) heating, Stockholm commissioned the local Ågesta nuclear heat and power plant in 1964. More important, on the longer term, was the capital's acquisition of stakes in larger, non-urban nuclear power plants that ran on African and Australian uranium. Eventually Stockholm saw a return to the forest as a key energy source as local heat and power plants switched from coal and oil to biomass from northern Sweden as their main fuel.

Sessionspass 2.3. Rum J412

Skogens föränderliga kunskapslandskap i historiskt perspektiv: Hur vetenskap, teknik, känslor och utbildning omformar skogen – och omformas av den

Erland Mårald (Umeå universitet), Jimmy Jönsson (Lunds universitet), Ebba Lisberg Jensen (Göteborgs universitet), Frits Gåvertsson (Lunds universitet)

Kunskap om skog har historiskt formats i samspelet mellan vetenskapliga idéer, teknologisk förändring, samhällsintressen och människors erfarenheter av skogslandskapet. När nya forskningsfält etableras, tekniska innovationer utvecklas, utbildningspraktiker förändras eller känslor och värderingar skiftar, omförhandlas också vad skog anses vara och hur den bör förstås, brukas och förvaltas. Sessionen belyser dessa processer i ett långt tidsperspektiv genom att undersöka hur skogsträdsförädling, skolundervisning, känslomässiga uttryck i skogsdebatter och reaktioner på skogsbrukets mekanisering skapat olika kunskapsformer om skog. Tillsammans visar presentationerna hur vetenskap, teknik, didaktik och emotionella dimensioner samspelar och hur detta samspel har påverkat – och fortsätter att påverka – skogens roll i samhälle och kultur.

Organisatör: Erland Mårald, Umeå universitet

Individuella presentationer:

Jimmy Jönsson, Lunds universitet: *Mellan laboratoriet och plantskolan: Genetik och bioteknik i det tidiga 1900-talets skogsdebatt*

Ebba Lisberg Jensen, Göteborgs universitet & Jimmy Jönsson, Lunds universitet: *Skogen i skolan: Historiska och didaktiska perspektiv på undervisning om skogen för barn*

Erland Mårald, Umeå universitet: *En skog av känslor – mellan rationalitet och emotion i skogsdebatten*

Jimmy Jönsson, Lunds universitet & Frits Gåvertsson, Lunds universitet: *Teknisk förändring belyst genom tecknade serier: Fritte och skogsbrukets mekanisering under 1950- och 1960-talet*

Sessionspass 3 – 20 augusti 2026 10:30–12:00

Sessionspass 3.1. Rum J406

Svensk efterkrigstida forskningspolitik i debatt och praktik

Per Lundin (Chalmers tekniska högskola), Eric Bergelin (Uppsala universitet, Försvarshögskolan), Thomas Kaiserfeld (Linköpings universitet), Ingemar Pettersson (Totalförsvarets forskningsinstitut), Per Wisselgren (Uppsala universitet)

Den här sessionen uppmärksammar hur den svenska forskningspolitiken utformades och debatterades under efterkrigstidens första decennier. Eric Bergelin pekar på att FOA samarbetade med RAND Corporation som utvecklat en forskningspolitisk modell med avnämbar- och industristyrd planering. När dessa idéer och tekniker fick fäste vid svenska FOA lades grunden för det som under 1960-talet kom att utvecklas till den sektoriella forskningspolitiken. Thomas Kaiserfeld studerar i sin tur hur militärindustriella intressen hamnade i förgrunden i samband med inrättandet av Linköpings universitet.

Målsättningarna för en ny utbildningsort i Linköping utarbetades av socialdemokratiska politiker och experter tillsammans med företrädare för både SAAB och Försvarsmakten. Härnäst undersöker Per Lundin och Ingemar Pettersson 1960-talets forskningspolitiska riksdagsdebatter i riksdagen och särskilt den roll RIFO, Sällskapet

riksdagsmän och forskare, hade i dessa unika debatter. De visar att debatten drevs fram av ett missnöje med regeringens omfattande och militärt motiverade, och delvis hemliga, satsningar på atomenergiforskning. Slutligen argumenterar Per Wisselgren för att Torgny Segerstedt, i samband med hans insatser för Statens samhällsvetenskapliga forskningsråd, 1947–1977 utvecklade en kontraktliknande idé, vilken erbjuder en viktig analytisk nyckel till både hans forskningspolitiska tänkande och forskningsrådets praktiska verksamhetsinriktning, liksom dessas förändringar under perioden.

Bidrag:

Eric Bergelin, *"Our friends from RAND': Kalla krigets inverkan på svensk forskningspolitik"*

Thomas Kaiserfeld, *"Världens modernaste universitet? Militärindustriella intressen formar högre utbildning och forskning under kalla kriget"*

Per Lundin & Ingemar Pettersson, *"Öppen och slutet forskningspolitik: Forskningsberedningen, RIFO och 1960-talets stora debatt om forskningsfinansiering"*

Per Wisselgren, *"Torgny T. Segerstedt som forskningspolitisk hybridaktör och Statens samhällsvetenskapliga forskningsråd 1947–1977"*.

Sessionspass 3.2. Rum J411

En dokumentalists tillblivelse: Hilda S. Lindstedt och bibliotekskatalogens ämnesmässiga ordnande, 1911–1936

Arwid Lund (Södertörn University)

Under tidiga 1900-talet utmanades universitetsbibliotekariernas roll av dokumentalisterna, en framväxande yrkeskategori knuten till tekniska högskolor, med modernistiska idéer om dokumentformer, klassifikation och bibliografiska teknologier för industri och tillämpad vetenskap. I Sverige institutionaliserades dokumentaliströrelsen 1936 genom Tekniska Litteratursällskapet (TLS). Hilda S. Lindstedt var en central kraft bakom TLS och hennes professionella utveckling omfattade studieresor i Europa (1911) och USA (1921) samt internationella konferensframträdanden 1935–36. Lindstedts syn på klassifikationssystem och kataloger utvecklades under en period då internationella och universella system slog igenom parallellt med kortkatalogens etablering. År 1911 uppmärksammade hon den vetenskapliga och systematiska realkatalogens ämneshierarkier, ofta byggd utifrån universitetens ämnesstruktur men med en litterär warrant, i undantagsfall utifrån det mer universellt syftande Deweys decimalklassifikation. 1910-talet som bryttid syns även bibliotekskatalogernas utveckling av nya varianter av lappkataloger. 1921 stod konkurrensen mellan Dewey Decimal Classification (DDK), dess Brysselmodifikation (blivande UDK) och Library of Congress Classification (LCC). Lindstedt imponerades av UDK:s syntetiska notation och internationella karaktär men förordade LCC av praktiska skäl: Library of Congress institutionella stöd, tryckta katalogkort och LCC:s logiska och granulära ämnesstruktur. Under 1930-talet deltog Lindstedt aktivt i internationella dokumentaliströrelsens utveckling av UDK och betonade mappningen mellan UDK och LCC i samkataloger. UDK:s kraftiga utveckling under senare delen av 1920-talet

förändrade hennes relation till den internationella rörelsen. Hon förespråkade sammanhållande enhetliga bibliografiska metoder för bibliotekssamarbetet under ledning av ett tekniskt centralbibliotek. Hennes karriär speglar samspelet mellan tekniska, organisatoriska och epistemologiska faktorer i den svenska dokumentaliströrelsens framväxt.

”Samla, ordna och vid förfrågan framtaga”: En studie av biblioteks- och dokumentationsdebatten i Sverige under tidigt 1960-tal.

Erik Joelsson (Högskolan i Borås)

Efterkrigstiden bjöd på en aldrig tidigare skådad tillväxt av forskningsresultat. Vetenskapliga och tekniska landvinningar under andra världskriget skulle omsättas i civil tillämpning för att bygga upp samhällena under fredstid. Den hastiga ökningen av vetenskapliga publikationer krävde nya infrastrukturer och tekniker för informationsspridning; stormakterna och internationella organ gjorde tidigt betydande insatser för att främja dokumentation och spridning av forskningsresultat (Tell, 1963). I Sverige betraktades forskning och högre utbildning inte endast som en omvälvande kraft med potential att fördubbla produktion och levnadsstandard inom några decennier – utan skulle även göra samhället lyckligare (SOU 1957:24). Omfattande statliga utredningar tillsattes därför med intentionen att rusta upp högre utbildning och forskning, inte minst för att täcka behoven av högutbildad arbetskraft i ett alltmer högteknologiskt samhälle. Trots dessa strävanden riskerade Sverige att hamna i bakvattnet beträffande vetenskaplig dokumentation, informationsbehandling och -förmedling. Utan varaktig lösning riskerade forskningen att splittras, fragmenteras och dupliceras (Tell, 1963). Mot denna bakgrund framträdde i Sverige en offentlig debatt under tidigt 1960-tal om dessa frågor, förd av bibliotekarier, forskare och byrådirektörer. Med hjälp av sociotekniska föreställningar (se Jasanoff & Kim, 2015) studeras i föreliggande bidrag retoriken i anslutning till de vägval som forskning och högre utbildning ställdes inför under en tid som präglades av framtidsoptimism, socialt ingenjörskap och teknisk utveckling. Referenser Jasanoff, S. & Kim, S. (Red.) (2015). *Dreamscapes of modernity: sociotechnical imaginaries and the fabrication of power*. University of Chicago Press. SOU 1957:24. 1955 års universitetsutredning. (1957). 1 Den akademiska undervisningen. Forskarrekryteringen. Tell, B. (1963). *Vetenskaplig information*. Forskningsberedningen.

Indikatorer eller indignation: Humanioras plats i den svenska forskningspolitiken

Gustaf Nelhans (Bibliotekshögskolan, Högskolan i Borås)

I mars 2026 publicerade Vetenskapsrådet en bilaga till 2025 års Forskningsbarometer, ett återkommande dokument som redovisar "the state of research" i Sverige. Bakgrunden var att två företrädare för forskarsamhället, i publikationen Humtankar, hade uppmärksammat att Humaniora – som i den föregående Forskningsbarometern (2023) presterat bäst av alla vetenskapsområden med 16 % av sina artiklar bland de 10 % mest citerade i världen – plötsligt inte längre fanns med i analysen för 2025. Varför, undrade de, ville man dölja humanioras framgångar just när området för en gångs skull lyckats väl enligt en måttstock som ofta betraktas som central? Problemet visade sig dock vara mer komplext. Det något pinsamma svaret var att Humaniora egentligen aldrig borde ha inkluderats i den tidigare

analysen. Underlaget var så begränsat att till och med nollciterade artiklar kunde framstå som högciterade, eftersom många humanistiska deldiscipliner genererar så få citeringar under den treåriga beräkningstiden att data helt enkelt saknades. I den bilaga som togs fram efter kritiken introducerade Vetenskapsrådet därför alternativa indikatorer för att bedöma Humanioras prestationer, bland annat antalet artiklar som fått minst fem citeringar. Huruvida sådana mått är meningsfulla är omstritt, men för denna studie saknar det central betydelse. I stället undersöks – i ett STS-perspektiv – hur indikatorer för Humaniora faktiskt konstrueras, legitimeras och används, och hur detta påverkar områdets position i forskningspolitiken. Bidraget belyser därför både diskussionerna om hur Humaniora bör representeras och hur området ofta behandlats styvmoderligt, liksom de vanmäktiga försök som gjorts att hävda dess särart eller undvika missvisande modeller.

Sessionspass 3.3. Rum J412

Tracing and rethinking digitalization narratives

Katarina L Gidlund (MidSweden University), Leif Sundberg (MidSweden University), Erik Borglund (MidSweden University)

In this position paper we argue that many contemporary narratives about digitalization and the transformative implications of the same are largely ahistorical. For example, the Swedish policy landscape on digitalization often suffers from techno-optimism, techno-determinism, and historical inertia. Contemporary digitalization research[1] is not exempt from this critique. Much of its scholarship remains anchored in managerial or instrumental paradigms where technology is abstracted from its political and historical contexts reproducing imaginaries of progress and inevitability. We argue that this situation is problematic, leading to:

- Policies relying on so called 'digital excellence' stemming from an unreflective collection of disciplines
- Digitalization research legitimizing the very problems it is tasked with investigating
- Technological infrastructures that fail to deliver future oriented and sustainability-oriented values

To address these issues, we identify a need to bridge in between the position digitalization research is given in society and policy, and promote digitalization research environments that integrate historical perspectives, critical inquiry and interdisciplinary approaches. To do so, we present published and ongoing studies undertaken at Forum för digitalization:

- Longitudinal studies of government technology policy linked to digitalization
- Methods to trace tech narratives and promote accountability
- Genealogical studies to analyse representational practices related to expertise
- Suggestions of infrastructures enabling historical records on SOU:s to serve as archival assets

[1] A brief analysis using Scopus shows that most of the articles published on "digitalization" are from Computer Science, Engineering, Business Management and Social Sciences (such as Information systems).

Stansoperatriser berättar. Minnesberättelseinsamling som datorhistorisk metod

Aron Ambrosiani (Chalmers tekniska högskola)

Stansoperatris, stanserska eller bara "assistent". Så benämndes de datamaskinoperatörer som utförde en massiv digitiseringsinsats i övergången från manuell till digital databehandling under perioden 1950–1980. Att omvandla information från pappersark, formulär och böcker till maskinläsbar information på hålkort och hålremsa var en uppgift för den kvinnodominerade gruppen stansoperatriser. De förekommer ytterst begränsat i svensk datorhistorisk forskning, som istället fokuserat på "elitanvändare" i form av byråkrater, företagsledare och högt utbildade specialister. För att komplettera befintliga muntliga källor har jag tillsammans med Arbetets museum genomfört en webbaserad minnesberättelseinsamling. I presentationen redogör jag för såväl resultat som för- och nackdelar med denna metod.

Presentation av arbetet med en ny datorhistorisk utställning på Östergötlands museum

Karin Lundahl (Östergötlands museum)

Datorns intåg har på många sätt förändrat vad det innebär att vara människa idag. Trots det är berättelsen om svensk datorhistoria underrepresenterad på svenska museer. Östergötlands museum håller på att producera en utställning, som ska öppna våren 2027, om just detta. Med utgångspunkt från Östergötland och museets samling av datorer och relaterade föremål ska utställningen förmedla hur datorerna påverkat människor och människor påverkat tekniken de senaste 80 åren. Utställningsprojektet har mött utmaningar. Att berätta om datorns historia kopplat till människor innebär att tekniska innovationer och kulturhistoria ska gå hand i hand och förmedlas på ett tillgängligt sätt till en bred publik. Bakgrunden till projektet är museets datorhistoriska samling som förvärvades av museet efter att tidigare ha varit en del av ett fristående projekt; IT-ceum. Föremålen i samlingen har andra krav på hantering jämfört med museets traditionella samlingar. Det finns ingen tydlig praxis kring hur elektronik, batterier och programvara ska bevaras på bästa sätt och museet saknar delvis den tekniska kompetensen för att förstå delar av samlingen. Till vår hjälp har vi därför involverat volontärer med erfarenhet av hårdvara, framförallt kopplat till de äldsta datorerna. Men vad händer när ett föremål som bygger på kretskort, programvara och teknisk kunskap inte längre går att hålla vid liv, eller när de som sitter på kunskap om dem försvinner? Kan ingå i temadiskussion eller annat kortare presentationsformat.

Sessionspass 3.4. Medicinhistoriska museet

Workshop: Möt föremålen

Lisa Sputnes Mouwitz (Medicinhistoriska museet)

Under ledning av Medicinhistoriska museets konservator Anna Stow och pedagog Robert Wallsson får deltagarna möta föremål i samlingarna med utgångspunkt i dess materiella kvaliteter. Max 16 deltagare, först till kvarn. Boka plats på workshopen när du anmäler dig till konferensen.

Keynote 2 – 20 augusti 2026 13:30–14:30

Hörsal J222

Handling Information, Handling Loss: Archives and Digital Memory in an Age of AI

Nanna Bonde Thylstrup (Københavns universitet)

Sessionspass 4 – 20 augusti 2026 15:00–16:00

Sessionspass 4.1. Rum J406

Hanteras varsamt: Ansvarstagande historiebruk i den digitala tidsåldern

Mats Fridlund (Göteborgs universitet), Olof Ljungström (Karolinska institutet), Anna Storm (Linköpings universitet), Anna Tunlid (Lunds universitet)

Historisk forskning om teknik, vetenskap och medicin har länge ägnats material och frågeställningar som är både känsliga som samhälleligt kontroversiella som tar upp politiska konflikter, etiska missgrepp eller utsatta grupper. I en svensk kontext kan exempel anföras som kärnkraftsutvecklingen, rasbiologisk forskning, järnmalmsexporten under andra världskriget, vattenkraftsutbyggnadens konsekvenser för lokalsamhällen och urfolksmarker, tvångssteriliseringar samt medicinsk forskning kring exempelvis karies. Dessa forskningsområden aktualiserar frågor om ansvar, tolkning och offentliggörande av historiskt material. Idag förändrar digitalisering och digitala infrastrukturer drastiskt villkoren för historisk forskning och kulturarvsarbete. Arkiv, museer och bibliotek har i ökande grad digitaliserat och tillgängliggjort sina samlingar, vilket möjliggör snabb, storskalig och global spridning av material som tidigare endast varit tillgängligt genom tidskrävande arkivstudier på plats. Samtidigt har denna utveckling aktualiserat nya problem. Material som innehåller personuppgifter, känslig information eller vittnesmål från utsatta individer och minoritetsgrupper kan i digital form få en helt annan räckvidd och påverkan än tidigare. Parallellt har medvetenheten om personlig integritet, etiska forskningsprinciper och ansvarsfullt historiebruk ökat. Mot denna bakgrund syftar panelen till att diskutera praktiska erfarenheter, metodologiska överväganden och etiska avvägningar kring hur känsliga historiska material kan hanteras, tolkas och tillgängliggöras på ansvarstagande sätt. Panelen samlar forskare och representanter från kulturarvsinstitutioner som i sitt arbete konkret möter dessa frågor för en bredare reflektion kring möjligheter och problem med ansvarstagande forskning och tillgängliggörande i ett alltmer digitaliserat kunskapslandskap. Panelen har organiserats av Mats Fridlund (Göteborgs universitet) och

Olof Ljungström (Karolinska Institutet) och förutom organisatörerna medverkar Anna Storm (Linköpings universitet) och Anna Tunlid (Lunds universitet).

Sessionspass 4.2. Rum J411

KTH 200 år: Erfarenheter, metoder och utmaningar från ett universitetshistoriskt projekt

Anders Houltz (Centrum för Näringslivshistoria), Jenny Beckman (Uppsala universitet), Henrik Björck (Göteborgs universitet), Per Högselius (Kungliga tekniska högskolan), Arne Kaijser (Kungliga tekniska högskolan), Boel Berner (Linköpings universitet)

2027 firar Kungliga Tekniska högskolan 200 år. Inför jubileet har en tvärvetenskaplig grupp forskare och skribenter författat en historik med ambition att spegla högskolans utveckling från slöjdskola till forskningsuniversitet. Bokprojektet analyserar KTH:s roll i det svenska samhällets modernisering och hur undervisning och forskning i olika perioder svarat mot omvärldens utmaningar och behov. Vilka är de främsta metodologiska problem som projektet hanterat? Hur har urvalet skett och hur avspeglar detta kunskapsläget? Paneldiskussion med deltagande från författargrupp och redaktion under ledning av Anders Houltz.

Sessionspass 4.3. Rum J412

När journalister wallraffade Sundby mentalsjukhus: Psykiatridebatt, kunskapssökande och undersökande journalistik i 1970-talets Sverige

Jenny Eklöf (Umeå universitet)

År 1975 publicerades ett nummer av Pockettidningen R, *Vårdad till vanvett*, där sex reportrar berättade om sina erfarenheter av att ha nästlat sig in på Sundby mentalsjukhus, vissa som simulerande patienter och andra som anställda. Detta sågs i tiden som det första exemplet på svensk wallraffjournalistik och kom att debatteras i massmedierna både för det reportagen avslöjade om svensk psykiatrisk vård, men också för att de utmanade och tånjde på gränserna för vad som ansågs vara god journalistik. I denna presentation kommer jag att sätta denna medicinska mediehändelse i ett större sammanhang genom att visa hur den knöt an till den samtida antipsykiatriska förståelsen av psykisk sjukdom som orsakad av samhället, den framväxande patientrörelsens krav på att patienternas egna erfarenheter skulle erkännas, och den pågående diskussionen om den undersökande journalistikens roll i det svenska medielandskapet.

Några reflektioner kring historien om den första svenska pacemakern

Olle Hagman

Artikeln tar avstamp i den gängse svenska historieskrivningen om pacemakern, ofta ansedd som en av de viktigaste innovationer som gjorts i Sverige. Syftet är att komplettera bilden av hur den svenska pacemakern kom till. Detta görs med hjälp av material som annars sällan beaktas, i synnerhet tidningsmaterial där både den förste patienten och läkarna

intervjuas. I artikeln diskuteras även hur den svenska pacemakern kommit att räknas som "den första pacemakern", trots att den faktiskt inte var först och att den dessutom inte fungerade som det var tänkt. Artikeln beskriver pacemakerns historia i korthet, från den tidiga utvecklingen och användningen av externa pacemakers i USA år 1952, till oktober 1958 då två svenska läkare blev först med att operera in en pacemaker i kroppen på en patient. Bland annat betonas den roll som patienten och hans hustru spelade för att påskynda utvecklingen. Både personkemin mellan dem och läkarna, och timingen när de träffades, bidrog till detta. Artikeln hävdar också att patienten haft en avgörande betydelse för definitionen av vad som idag räknas som en modern pacemaker. När den implanterade pacemakern väl slog igenom och det var dags att skriva historien, mer än tjugo år efter den första operationen, blev det viktigt att han fortfarande levde. Han var dessutom en person som gärna framträdde och berättade sin historia.

Sessionspass 5 – 20 augusti 2026 16:30–18:00

Sessionspass 5.1. Rum J406

Från statskunskap till political science: utkast till en studie av en disciplinär reformation cirka 1920–1975

Hjalmar Falk (Göteborgs universitet)

Under perioden 1920–1975 förvandlades den svenska disciplinen statskunskap (eller -vetenskap) från en väletablerad nationell tradition av juridisk-historiska undersökningar av statens författning och institutioner till en internationellt orienterad modern samhällsvetenskap, inriktad på olika aspekter av det politiska systemet. Detta innebar ett fullständigt byte av vetenskapliga teorier, metodologier och objekt. Ändå behöll disciplinen sitt namn och dess företrädare fortsatte att åberopa sig på en tradition tillbaka till instiftandet av Johan Skyttes professur i "vältalighet och statskunskap" i Uppsala 1622. Detta paper presenterar ansatsen till en undersökning av denna förändringsprocess. Till skillnad från tidigare ansatser på området utgår denna undersökning inte från idén om en statsvetenskaplig "revolution" under intryck av antingen politiska förändringar vid det demokratiska genombrottet kring 1920 (Davidsen 2025, Pettersson 2003) eller internationell disciplinär påverkan från mitten av 1960-talet (Bryder 2010). Istället betraktas förvandlingen som en gradvis reformation, inte alltid bedriven i enhetlig takt och under intryck av såväl politiska som vetenskapliga förändringsprocesser. Genom att anlägga detta dubbelperspektiv, som alltså tar hänsyn till både externa och interna förändringsfaktorer, positionerar sig projektet också mot ett internationellt forskningsläge, där en slagsida mot en rent politisk förståelse av political science-disciplinens idéhistoria är tydlig (t.ex. i Bevir 2022, Gunnell 2022). Att göra statsvetenskapen rättvisa förutsätter en förståelse av dess sätt att formulera sig som förvetenskapligande av politisk kunskap, vilket innebär ett artikulerande av normativa ideal, utformandet av begreppsliga instrument och disciplinärt gränsarbete. Genom att fokusera på denna vetenskapliga dimension av statskunskapens reformation blir det möjligt att i mer exakta termer begripa dess särskilda politiska form.

Taylorism på schemat. Industriell ekonomi och svensk ingenjörutbildning 1912–1928

Jakob Henningsson (KTH)

Ett par år efter att Taylor publicerade Scientific Management kunde ingenjörstudenter vid KTH läsa industriell ekonomi och organisation. Ämnet uppstod under en maktkamp mellan högskolans ledning och Sveriges Industriförbund över svensk ingenjörutbildning. Läraren Erik Forsberg var en övertygad taylorist och stod i centrum för arbetskonflikterna vid Separator. Under 1910-talet växte ämnet och blev obligatoriskt för flertalet elever. Högskolan blev en av de viktigaste platserna för taylorismens tidiga spridning i Sverige – flera år innan något svenskt fabriksbolag styrdes av den rationella arbetsledningens principer. Under 1920-talet kom arbetarrörelsens huvudfåra att acceptera, ibland till och med propagera för Taylors inflytande över industriellt arbete. 1928 års arbetsfredskonferens resulterade i krav på bättre utbildning av arbetsledare, bland annat på KTH. Jag visar att läroämnet industriell ekonomi var en viktig orsak till taylorismens avpolitisering i Sverige. Parallellt med Erik Forsberg undervisade hans bror Gustaf i industriell ekonomi vid både Chalmers och Göteborgs Arbetares Folkhögskola. Brödernas arbete bidrog till en övertygelse bland arbetsmarknadens parter om taylorismens vetenskaplighet – att det fanns en sanning om arbetets metod som nåddes genom vetenskap, inte politik.

En ny marknad: Ett språkbrukshistoriskt spår genom nationalekonomins bildningshistoria

Henrik Björck (Göteborgs universitet)

I detta konferensbidrag vill jag visa hur talet om marknader omvandlades i nationalekonomisk kunskapsbildning och -spridning från det slutande 1800-talet till tidig efterkrigstid. Perspektivet är språkbrukshistoriskt, vilket innebär att fokus ligger på hur aktörer i tiden faktiskt använt marknadsord. Tesen är att det växte fram ett nytt och mer abstrakt sätt att tala om marknaden, samtidigt som nationalekonomin etablerades som en självständig vetenskapsgren och bilden av dess studieobjekt omvandlades. Till att börja med noterar jag att Adam Smith inte talade så mycket om marknaden i *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations* (1776), och att det då handlade om konkreta marknader till vilka människor förde varor. Denna bild kontrasteras mot den som neoklassikern Alfred Marshall tecknade i *Principles of economics* (1890). Genom olika antaganden framstod marknaden där som en abstrakt plats för det fria spel mellan utbudets och efterfrågans krafter som utmynnade i de priser som gjorde det ekonomiska livet självreglerande. Mot denna bakgrund följer jag hur tre trådar flätades samman hos svenska nationalekonomer: beskrivningar av ekonomiverksamheterna; beskrivningar av den lärdomsgren som tog dem som sitt studieobjekt; hur talet om marknader förändrades i dessa processer. Jag fokuserar på skrifter med lärobokskaraktär av mindre bekanta ekonomer: Johan Lefflers *Grundlinier till nationalekonomiken* (1881), Emil Sommarins *Ekonomilära* (1915–16), Sven Brismans *Nationalekonomins grunder* (1926), Gunnar Westin Silverstolpes *Nationalekonomi för alla* (1922). Jag undersöker hur dessa böcker kom i allt fler upplagor och blev föremål för studiecirkelverksamheter, liksom hur andra initiativ till kunskapsspridning genom nationalekonomisk folkbildning utvecklade sig.

Sessionspass 5.2. Rum J411

Progression i lärande: Mekaniklärande som medel för progression inom konstruktionskurser

Osama Hassan (Linköpings universitet)

Progression i lärande har blivit allt mer aktuellt inom högre utbildning då begreppet banar en väg mot en utbildning av hög kvalitet som ger studenterna de kunskaper och ämneskompetenser som de behöver för att lyckas inom och efter utbildningen. Ordet "progression" kan med detta som bakgrund begripas som kunskapsutveckling som studenter kan uppvisa eller genomgå. Kunskapsutvecklingen som process kan dock inte ske sporadiskt utan systematiskt genom en noggrann planering av de kurserna som utgör biståndsdelar för ett utbildningsprogram. Till lärandestrategierna hör progression i lärandet tillsammans med förmågor som kommunikation, samspel och samarbete, vilka är faktorer som är knutna till framgångsrikt lärande. I de flesta fall i praktiken behöver läraren ha ständigt överinseende på studenters progression i lärande för att utvärdera om inlärandet går i den progression som leder fram till specificerade kunskaper och färdigheter, eller en yrkesroll. Denna studie ämnar undersöka begreppet progression i lärandet och dess tillämpningar i högre utbildning. Två idag aktuella lärandeteorier är den kognitiva och sociokulturella. Didaktiska modeller tas fram med hjälp av dessa lärandeperspektiv för att skapa bättre insyn i hur progression i lärande kan effektiviseras hos universitetsstudenter. Baserat på dessa modeller genomförs i detta sammanhang ett fallstudie som handlar om mekaniklärandet som medel för progression inom konstruktionskurser i ett treårigt högskoleingenjörsprogram i byggt teknik.

Teknikarvet och skolan – att lära från det förflutna för att forma framtiden

Tomas Nilson (Högskolan i Halmstad), Anne-marie Cederqvist (Högskolan i Halmstad), Johan Dahnberg (Kulturmiljö Halland)

Att förstå teknologi som ett kulturellt och historiskt fenomen är avgörande i dagens utbildning. En fördjupad förståelse av teknikarvet möjliggör för elever att följa uppkomsten av innovationer i specifika historiska sammanhang, deras påverkan på kultur och samhälle, och att förstå variationen av teknologiska innovationer och de värden som är inbyggda i teknologisk utveckling. I projektet gör vi därför teknikarvet tillgängligt för elever i en museibaserad lärmiljö. Syftet med projektet att etablera ett långsiktigt samarbete mellan gymnasieskolor med inriktning mot teknik, och högstadieskolor, årskurs 7–9, Högskolan i Halmstad, och teknikhistoriska museer (såsom Järnvägsmuseet i Landeryd, Världsarvet Grimeton och Hallands militärhistoriska museum). I projektet kommer eleverna att få möjlighet att engagera sig praktiskt med teknikarvet, till exempel genom att restaurera historiska teknologiska artefakter, digitalisera museimaterial, utveckla moderna versioner av gamla teknologier, fungera som guider på museerna samt göra längre praktikliknande samarbeten och gymnasieexamina i samarbete med museer. Lärarstudenter kommer att vara involverade i att utveckla undervisningsmaterial och leda guideade besök för elever. Att integrera teknikarvet i utbildning möjliggör för elever att utveckla praktiska och teoretiska kunskaper om teknik samt att förstå teknik ur ett historiskt perspektiv. Vi menar att denna typ av undervisning om teknologi även kan etablera länkar mellan STEM-ämnena och

humaniora. Vidare betonar projektet den växande efterfrågan på kulturarvsprofessionella som har en djup förståelse för kulturarvets värden tillsammans med robust teoretisk och praktisk kunskap om teknik. Detta behov kräver pedagogiska tillvägagångssätt som främjar yngre generationers intresse för och kunskap om teknikhistoria, från grundskola till högre utbildning.

Diagrams and Tables as Information Technologies in Early Modern Swedish Schools

Janne Holmén (Uppsala University, Department of Education)

This presentation examines diagrams and tables as information technologies in Swedish early modern schooling. The focus is on printed schoolbooks and ancillary teaching materials from the seventeenth to the early nineteenth century. The presentation charts the repertoire of diagrammatic and tabular forms in Swedish school materials—chronological tables, dynastic trees, schematic maps, classificatory charts—and traces their provenances in broader European pedagogical and publishing traditions. It also analyses how these visual devices encoded categorization: segmenting time, grouping actors, and ordering places and phenomena, thereby translating complex bodies of knowledge into standardized, easily reproducible formats. The study examines visual artefacts found in the textbooks and educational materials mentioned in the lists compiled by Lorenzo Hammarsköld in 1817. Subjects selected for closer study are logic, history, and “physics,” which included what we today would call chemistry and biology. The presentation includes an examination of borrowings, adaptations, and translations from German, French, and other European models.

Sessionspass 5.3. Rum J412

Likhetsmedier: ordning, kluster och vektoranalys i 1900-talets informationsbehandling

Johan Malmstedt (Göteborgs universitet)

Detta paper undersöker hur klusteranalys och vektoriella likhetsmodeller etablerades som centrala verktyg inom datoriserad informationsbehandling under 1900-talets första hälft. Med utgångspunkt i en längre teknik- och vetenskapshistorisk tradition av att mäta och formalisera likhet, från 1800-talets biometriska diagram (Galton, 1881) till tidigt 1900-tals multivariata metoder inom statistik och taxonomi (Stanton, 2001), fokuserar presentationen på den period då dessa praktiker för första gången införlivades i datorbaserade system. Genom ett experimentellt och mediehistoriskt angreppssätt analyserar jag hur kluster till en början fungerade som explorativa objekt i laboratoriemiljöer, i form av visuella artefakter, beräkningsresultat och provisoriska hypoteser snarare än stabila representationer av ordning. Under 1960-talet möjliggjorde stordatorer och tidiga informationsåtervinningssystem en omvandling av spridningsdiagram och simuleringar till operativa algoritmer för informationssortering, mönsterigenkänning och klassifikation (Salton, 1968; Salton, 1983). Paperet argumenterar för att denna period markerar ett avgörande epistemiskt skifte, där klustret gradvis institutionaliserades i mjukvara och därigenom kom att fungera som ett till synes objektivt uttryck för underliggande strukturer i data. I dialog med filosofiska diskussioner om likhet och klassifikation (Wittgenstein, 1953; Goodman, 1972) visar jag hur denna tekniska och mediala omvandling inte bara

förändrade hur likhet beräknades, utan också hur ordning, grupptillhörighet och informationsstruktur kunde uppfattas och användas i vidare samhälleliga och politiska sammanhang. Likhet förstås här som ett historiskt föränderligt epistemiskt problem snarare än som en neutral matematisk relation (Winkler, 2021).

Publication exchange and the dream of pure scientific information

Jenny Beckman (Uppsala universitet)

In the course of a few decades around 1970, the circulation of scientific publications changed from a system of exchange – between libraries, publishers, institutions – to one of commercial transactions. In this paper, I will discuss this fundamental change in terms of a shifting moral economy, where the roles, relations, and responsibilities of actors involved in scientific publication were redefined. I focus specifically on the Swedish Natural Sciences Research Council (NSRC) as a prime mover in this self-described “rationalization” process, and on the research libraries engaged in publication exchange. The NSRC envisioned a future where scientific information could be stripped of its role in building careers and forging international relations. The powerful position of the NSRC as funding agency in the precarious Swedish scientific publication market makes it a particularly illustrative example of changes in higher education and research that were taking place – if at different levels of speed, scale, and breadth – across many countries, languages, and disciplines. The case of the NSRC and publication exchange enables us to examine these changes not merely in terms of scale, but in terms of values.

Olivetti and the Material Organization of Information: Design and the Transition of Information Technologies

Chiara Rubessi (ISIA Design Firenze, Italy), Gianluigi Viscusi (Linköping University, Sweden)

This contribution examines Olivetti as a central site in the history of information processing (Mori, 2019, 2020), focusing on the material organization of information and the shift from mechanical to electronic technologies in the twentieth century. Founded in 1908 in Ivrea, Italy, by Camillo Olivetti, the company became a major Italian manufacturer of typewriters and office machines. Under Adriano Olivetti, in 1932, it developed an internationally influential model combining technological innovation, industrial design, and a social vision of enterprise. Analyzing typewriters, calculating machines, and early computers from the 1930s to the 1970s, the paper explores how technological innovation, industrial design, and organizational models collectively shaped practices of information handling in office and professional environments (Ciborra, 1996). Accordingly, in this paper, information processing is investigated as a materially mediated activity (Barad, 1998; Orlikowski & Scott, 2008), structured through interfaces, layouts, ergonomics, and visual systems (Alaimo & Kallinikos, 2022; Kallinikos, 2006). Emphasis is placed on the continuity between mechanical (for example, the Lettera 22 typewriter, 1950) and electronic devices (for example, the Divisumma 24 calculator, 1956-1964), examining them as interfaces that reorganized workflows and redefined relationships between users, tools, and information. Drawing on archival sources, like design documentation, the contribution situates Olivetti within broader international contexts of office technologies. This approach enables an analysis of how industrial design influenced not only technological innovation but also the

cultural, organizational, and symbolic dimensions of information processing, framing Olivetti as a historical laboratory for understanding its history as both a technical and a cultural practice.

Sessionspass 6 – 21 augusti 2026 08:30–10:00

Sessionspass 6.1. Rum J406

How to describe winter sea? Methods to measure ice from a stick to satellites in the Nordic region in the 20th century

Saara Matala (Chalmers tekniska högskola)

Modern states make maps to understand geographical space. Yet the Baltic Sea seasonally resisted such efforts for a long time: its conditions shifted dramatically between seasons, with winter ice closing navigation routes and stopping the wooden sailing ships. Unlike the landscape in summer, the sea ice was constantly moving, shaped by sea currents, winds, and temperature. Therefore, mapping the winter sea proved difficult and risky, even well into the development of ice-capable vessels for traversing the icy waters. This paper examines the evolving methods for gathering ice information to support ice research and winter navigation in the Baltic Sea region from the 1880s to the 1970s. During this period, the emergence of steel-framed steamships and icebreakers expanded the possibilities of winter navigation, while new sensing instruments offered more comprehensive insights into sea ice and its dynamic behaviour. These technological changes fostered a transnational community dedicated to collecting ice data, standardising concepts and methods, and communicating ice information to merchant fleets. Local observations and experience-based knowledge were gradually transformed into systematic scientific analyses, and national initiatives increasingly developed through cross-border cooperation. Technology served both as a driver and an enabler of this transformation. The study is based on primary sources from the archives of the meteorological institute of Finland. It contributes to our understanding of how technological change reshaped practices of sensing the Baltic Sea and, ultimately, how it altered the region itself, as extended winter navigation enabled new forms of observation and further technological development in turn.

Information utanpå och inuti provrör

Karl Grandin (Centrum för vetenskapshistoria, KVA)

Den svenske kemistens, Jacob Berzelius (1779–1848), kemikalier är bevarade som en något ovanlig materialkategori bland vetenskapshistoriska samlingar. Berzelius kemipreparat tillsammans med arkiv, tryckt material, kemikalisk utrustning och möbler har en historia som gått från laboratorium över skräpkammare, museum och arkiv till en pågående utställning och nu till att undersökas med moderna fysikaliska och kemiska undersökningsmetoder i ett projektsamarbete mellan KVA, RAÄ och Chalmers. Föredraget avser att presentera några inledande erfarenheter och resultat. I det nyligen påbörjade samarbetet avses att undersöka ett antal olika prover för att kunna bestämma innehållets

sammansättning och renhet och på så vis kunna ställa frågor om de metoder och processer som Berzelius följde när han isolerade ett antal grundämnen. Hanterandet av kemikalier i en föremålssamling med begränsade resurser är även en utmaning. Är det hälsofarliga preparat, hur ska de hanteras, om alls? Även om Berzelius uppfann det sätt vi noterar grundämnen med en eller två bokstäver ur deras latinska namn är identifierandet av innehållet inte alltid lätt. Därutöver gör den totala avsaknaden av moderna kemiska farosymboler att samlingsansvarig historiker lätt blir tvehågsen. Naturvetenskapliga metoder för att undersöka kulturarvsmaterial har på senare tid etablerats som ett område av tillämpad vetenskap, som gärna framhålls när naturvetenskapernas kulturella nytta ska poängteras.

Mellan hav och laboratorium: Kristineberg som hybridmiljö

Ingrid Dunér (Lunds universitet)

Denna presentation utgår från ett nystartat projekt om Kristinebergs marina forskningsstation, grundad 1877 och en av världens äldsta aktiva marina stationer (1877–1910). Projektet bygger på relativt utforskat arkivmaterial bevarat vid Centrum för vetenskapshistoria: brev, rapporter och förstapersonsskildringar av det vardagliga arbetet. Genom att följa forskarnas rörelser och metodval vill jag undersöka hur organismer översattes från havets miljö till laboratoriets praktik, och hur platsens särskilda förutsättningar – fjorden, klimatet, det lokala samhället – formade forskningen. Med avstamp i lab–field-border-debatten, laboriestudier och den så kallade spatial turn vill jag undersöka fältstationen som en hybridmiljö där kunskap formades i rörelsen mellan hav och laboriebänk. Projektet befinner sig i ett inledande skede. Snarare än att presentera resultat vill jag diskutera projektets begreppsliga och metodologiska förutsättningar. Var laboriet verkligen mer kontrollerat? Hur kan arkivmaterial användas för att analysera rumsliga praktiker? Jag skulle var särskilt intresserad av att diskutera hur forskningsstationer kan bidra till att ompröva etablerade rumsliga kategorier inom vetenskapshistoria och välkomnar således metodologiska och teoretiska inspel.

Sessionspass 6.2. Rum J411

Dokumentationsflygeln – Medlars, Karolic och Danderyds sjukhusdatorsystem: Sune Bergström och framväxten av informatisk medicin i Sverige 1960–1994.

Lars L Gustafsson (Laboriemedicin, Karolinska Institutet), Daniel Normark (Institutionen för kultur och samhälle, Högskolan Dalarna; Ekonomisk-historiska institutionen, Uppsala universitet.)

Den omfattande digitaliseringen av hälso- och sjukvården i form av medicinsk informatik, e-hälsa eller hälsoinformatik, har främst fokuserat på hur IT-teknik kan utvecklas och användas för den enskilda patientens vård och hälsa. Digitaliseringen har varit framgångsrik och kan betraktas som en egen disciplin inom medicin – skild men besläktad med informatik. I en bred definition av medicinsk informatik kan man betrakta disciplinen som den systematiska behandlingen av data, information och kunskap inom hälso- och sjukvård och omsorg. Detta databehandlingsperspektiv hämtar främst sin metodologi och teknologier från informatiken men sitt motiv och mål (teleologi) från medicinen – d.v.s. att förbättra människors hälsa. Men detta är inga smärre kalibreringar utan radikala skiften,

paradigmskiften om man så vill, av medicinen som helhet. Med informatisk medicin vill vi rikta fokus på hur medicinen snarare än informatiken har förändrats i sin metodologi och använda tekniker – genom olika former av informationsbehandling såsom kunskapsdokumentation/stöd (Medlars), läkemedelsdokumentation (Karolic) och patientjournalssystem (Danderyds sjukhus-datorsystem). Gemensamt för alla dessa system var att de sjuösettes genom strategiskt planeringsarbete av Sune Bergström (1916-2004), en framgångsrik biomedicinsk forskare, rektor vid Karolinska Institutet (1969-1977) och Nobelpristagare i fysiologi eller medicin (1982). Genom personliga kontakter, internationella samarbeten, ekonomiskt strategiska manövreringar och ett pådrivande tryck där han strategiskt rekryterade datorkunniga basalforskare till kliniska informatikprojekt och därmed utvecklades dessa olika system till banbrytande resurser i ett initialt skede. Det var redan under 1970-talet. Genom att studera dessa systems tidiga introduktion i Sverige utifrån Sune Bergström vill vi förstå hur hans biomedicinska perspektiv kom att präglade dessa maktens maskiner.

Gästboken – ett nyckelobjekt för att spåra praktisk kunskapsöverföring

Lisa Sputnes Mouwitz (Museichef, Medicinhistoriska museet i Göteborg /student Göteborgs universitet)

Det nu pågående arbetet utgår från en gästbok som har använts vid Sahlgrenska sjukhusets kirurgiska avdelning och som nu är del av Medicinhistoriska museets samlingar. Genom att studera gästboken som ett nyckelobjekt utforskas den som utgångspunkt för att skapa en förståelse av den kirurgiska avdelningen som en plats för praktisk kunskapsöverföring. Inom ramen för en magisteruppsats inom idéhistoria vid Göteborgs universitet ligger fokus på perioden omkring 1932 och framåt, då den ortopediska kirurgen Sven Johansson (1880–1959) introducerade en ny teknik för behandling av lårbenshalsfrakturer. Under dessa år besökte flera internationella kollegor kirurgiska avdelningen och deras signaturer i gästboken ger insikt i hur praktisk kunskap om nya tekniker delades och spreds. Gästboken blev en del av Medicinhistoriska museets samling 2016. Den första signaturen gjordes av den svenska drottningen Victoria 1918 och boken användes fram till 1994. Även om några kungligheter skrev sina signaturer genom åren, är de flesta besökare andra läkare och kirurger som besöker sjukhuset för att ta del av den nya operationsmetoden. Genom att placera gästboken som ett nyckelobjekt i studien ges boken som relativt nyinkommet föremål till museets samlingar möjlighet att återknyta andra delar av museets fragmentariska samlingar och fördjupa analysen. Föremål som kirurgiska instrument, gåvor, brev, fotoalbum, film etcetera bekräftar ytterligare kunskapsutbytet mellan kollegor. Ett material som visat sig också ge insikt i personalens och patienternas perspektiv, produktion, anskaffning och användning av kirurgiska instrument samt informella utbyten. Materialets internationella aspekter visar också på fruktbare möjligheter att återknyta objekt och kontexter mellan medicinhistoriska samlingar över landsgränser.

Vems journalsystem? Tekniker, visioner och aktörer i datoriseringen av patientinformation

Klara Müller (Stockholms universitet), Charlie Järpvall (Linnéuniversitetet), Matts Lindström (Uppsala universitet)

Haveriet kring journalsystemet Millennium 2024 riktade återigen uppmärksamheten mot sjukvårdens datahantering. I detta paper placeras Millennium in i en längre medicinsk teknik- och mediehistoria med datoriseringen av administrativa tekniker och praktiker i fokus. Även om medicinvetenskapens datorisering påbörjades redan från 1950-talet (Lea 2023), och försök i svensk sjukvård för "datajournaler" pågått sedan början på 1960-talet (Müller 2020), dröjde den bredare datoriseringen till slutet av 1990-talet. Vår studie analyserar framväxten av den datoriserade patientjournalen mellan 1968–1995, med fokus på pilotprojekt initierade av Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (SPRI). Under perioden formulerades visioner om en heltäckande datajournal i den offentliga sjukvården som skulle förenkla vårdprocesser, skapa överblick och rädda läkarna från den ständigt växande pappersfloden (Fredrikzon 2021). De visionära projekten möttes dock av en komplicerad verklighet med integritetsfrågor, professionernas gränsdragning och parallella dokumentationspraktiker. Vi undersöker hur visionerna om den datoriserade patientjournalen formulerades och förändrades utifrån frågorna: Vilka problem skulle lösas, för vem var datajournalen tänkt? När och hur uppstod motstånd och konflikter i mötet mellan vårdpersonal, tekniska aktörer, patienter eller politiker, i samband med etableringen av nya journalsystem? Studien ansluter till forskning från ett historiskt perspektiv som intresserat sig för administrativa tekniker (Vismann 2017; Hüntelmann & Falk 2021). Empirisk utgångspunkt är SPRI-rapporter och handlingar ur SPRI:s arkiv, vittnesseminarier och intervjuer, digitiserat material från Svenska tidningar och Swemper-databasen. I historiseringen av den datoriserade patientjournalen framträder dagens journalsystemkriser i nytt ljus, inte primärt som tekniska misslyckanden, utan som återkommande exempel på dragkampen mellan olika aktörer och problem.

Sessionspass 6.3. Rum J412

Energetic Futures: the future as an object of knowledge in Swedish energy research early 1970 to mid 1990s

Malin Sternesjö (Chalmers University of Technology)

In this paper I wish to present the ongoing work of my PhD project. It aims to explore the future as an object of knowledge in Swedish energy research between the early 1970s up until the mid 1990s. The 1960s and 1970s was a time when the future became subjected to scientific exploration in new ways. During the mid-1960s, Swedish politics were also beginning to take an all-encompassing view of energy, rather than dealing with energy from the perspective of specific sources and the 1970s saw an increase in government-financed energy research. During the 1980s the interest in futures studies waned. Moreover, the 1980s and 1990s is usually understood as a period characterized by a general shift from welfare state politics to more neoliberal forms of governance. How did this change affect the future as an object of knowledge within energy research, a field often

associated with interest in the long-term? This research objective is explored by analyzing source material from the Secretariat of futures studies, archives of energy research bodies, published reports and possibly the research department archives of a few, selected energy companies.

The Rise and Fall of Nuclear Energy in Sweden

Per Högselius (KTH)

In the postwar decades Sweden invested heavily in nuclear research. In the 1970s and 1980s the country rose to become one of the world's most "nuclearized" nations. Between 1972 and 1985, Swedish electricity companies took into operation 12 large nuclear reactors, which at their height produced half of all Swedish electricity. Between 1999 and 2020, however, six of the reactors were closed permanently. The remaining six are also slowly approaching the end of their lives. This "rise and fall" of Swedish nuclear energy remains poorly understood. The presentation will discuss possible explanations, scrutinizing the making and the unmaking of the Swedish nuclear age – against the backdrop of high hopes in present-day Swedish politics for a national "nuclear renaissance" that might combat climate change and skyrocketing electricity prices. The presentation starts from the hypothesis that, if we want to explain the "rise and fall" of Swedish nuclear energy, it is not sufficient to analyse the public debate and the political tug-of-war for and against nuclear energy, which has been the main focus in most earlier research. Instead, we must analyse how these social-political trends co-evolved with the internal dynamics of the Swedish nuclear industry and, in particular, with developments "on the ground" at each of Sweden's four large nuclear power plant sites.

Sessionspass 7 – 21 augusti 2026 10:30–12:00

Sessionspass 7.1. Rum J406

"Säkrare och smartare" – att utforma hemsäkerhet i risksamhällets skugga

Tomas Nilson (Högskolan i Halmstad), Jonnie Eriksson (Högskolan i Halmstad)

Syftet med vår studie är att undersöka ideal och praktik för hemsäkerhet (home security) avsedda för det smarta hemmet. Genom att analysera videoklipp från utvalda DIY-grupper på YouTube, studerar vi dels kommunikationen och spridningen av normer förknippade med smarthet, säkerhet och personlig agens, dels hur dessa används för att tillämpa och legitimera befintlig säkerhetsteknologi i det egna hemmet. Lösningar som visas upp och föreslås på dessa kanaler representerar normativa, kulturella och teknologiska strategier för att via tekniska lösningar ta kontroll över och göra det privata livet i hemmet säkert. I slutändan är dessa smarta hem-entreprenörer tecken på sätt att tänka och agera inom kontexten av "risksamhället", så som det uppfattas och sprids i YouTube-kanalernas virtuella rum.

"Lägg ut! Lägg ut!": Terrorismens audiovisuella mediering i svensk television 1968–1987

Mats Fridlund (Göteborgs universitet)

Denna presentation av Daniel Brodén, Johan Malmstedt och Mats Fridlund från Göteborgs universitet redovisar preliminära resultat från ett nyligen inlett VR-finansierat forskningsprojekt om terrorismens audiovisuella framställning och meningsskapande i svensk television 1968-1987. Studien undersöker televisionens betydelse för etableringen av en ny typ av politiskt våld – "internationell terrorism" – i den svenska offentligheten under 1970-talet. Trots omfattande internationell forskning om terrorism har dess visuella och mediala dimensioner i svensk kontext studerats i begränsad omfattning, och televisionens teknikhistoriska roll särskilt rörande direkt- och satellitsändningar är utforskad. Projektet kombinerar perspektiv från teknikhistoria, mediehistoria, filmvetenskap, terrorismstudier, digitala humaniora samt medie- och kommunikationsvetenskap. Med hjälp av avancerade digitala metoder analyseras stora datamängder från Kungliga bibliotekets (KB) digitaliserade samlingar av svenska TV-program, med fokus på återkommande nyckelord, audiovisuella mönster, berättarformer och journalistiska format. Analysen utgår från centrala svenska och internationella nyckelhändelser – såsom München-OS 1972, flygkapningen på Bulltofta 1972 och ambassaddramat i Stockholm 1975 – och undersöker hur televisionens bildspråk och narrativa strukturer bidrog till att forma framväxten av ett modernt förståelsemönster för terrorism. Genom att analysera olika programtyper – från nyhetssändningar och tv-magasin till dokumentärer och tv-dramatik – visar studien hur televisionen inte enbart rapporterade om terrorism utan också bidrog till att etablera dess visuella repertoarer och tolkningsramar i svensk offentlighet. I presentationen presenteras projektet i stort såväl som resultaten från en första delstudie som studerar det sparade televisionmaterialet bevarat på KB från tiden innan pliktleveranserna för TV-sändningar inleddes 1979.

Sessionspass 7.2. Rum J411

Drönardiplomati: Rysslands luftangrepp mot civila i Ukraina och dess relation till fredsförhandlingarna våren 2025

Peter Bennesved (FOI), Ingemar Pettersson (FOI)

I ett pågående arbete vid Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI undersöker vi hur det nu pågående drönarkriget påverkar det diplomatiska spelet mellan de olika involverade parterna i det ryska anfallskriget gentemot Ukraina. Vår utgångspunkt är att Rysslands utveckling av nya drönartyper och storskaliga industriella produktion ledde till en unik situation under våren 2025, och att denna period utgör en intressant fallstudie för att studera samspelet mellan anfall mot civila miljöer och diplomati. Projektet är en del av regeringens satsning på forskning för det civila försvarets behov, och har som utgångspunkt att ge kunskapsunderlag gentemot befolkningsskyddsfrågor. Således är projektet tydligt nutidsorienterat och baseras huvudsakligen på OSINT-analyser. Dess metodologiska och teoretiska utgångspunkter är dock i sitt fundament rotade i teknik- och militärhistoriska studier. De grundläggande frågorna som ställs för projektet, såväl som

tidigare forskning, är även rotade i historiska erfarenheter från tidigare krig. I den här presentationen för TVHD vill vi lyfta fram just de historiska aspekterna av moderna samhällsvetenskapliga studier av krig. Vilka historiska exempel fungerar idag som intressanta referenspunkter för samtidsorienterade studier inom civilt försvar och militära studier, och hur användbara är historiska kunskaper och metodologiska utgångspunkter för att tolka samtidens utvecklingslinjer? I presentationen ger vi en kort översikt över projektets utgångspunkter för att sedan gå mer i djupet i dessa frågor.

Myndigheten som försvann: IT-kommissionens lobbykampanj för en europeisk IT-myndighet

Dennis Magnusson (Chalmers tekniska högskola)

I samband med att internet under 1990-talet växte i rask takt fick just frågan om internet allt större politisk relevans, såväl på lokalnivå som på riksplanet. En av de mer uppmärksammade följderna var grundandet av IT-kommissionen. Trots att den benämns i bestämd form rörde det sig egentligen om fyra olika kommissioner. Den första, som kom till 1994 och leddes av dåvarande statsminister Carl Bildt, var av mer informell karaktär, medan de tre efterföljande formaliserades och lades under ansvarig minister för kommunikations- eller näringslivsfrågor. Den fjärde och sista kommissionen upphörde med sin verksamhet 2003. IT-kommissionen uppdrogs inte enbart att utreda framtidens IT-landskap; de skulle även aktivt forma detsamma. Inte minst skulle de få den svenska användningen av IT att öka. Detta breda, och därmed också vaga, mandat resulterade i att kommissionen ägnade sig åt verksamheter och projekt av minst sagt skiftande karaktär. Min presentation behandlar ett av dessa projekt: kampanjen för att etablera en europeisk IT-myndighet i Stockholm. Kampanjen, som pågick mellan 1996 och 2004, slutade med besvikelse då det stod klart att den nya myndigheten inte skulle hamna i Stockholm utan på Kreta. Utifrån tidigare obeaktat källmaterial såsom minnesanteckningar, promemorior, fax och mejl undersöker jag den svenska lobbykampanjen för en sådan myndighet. Syftet med forskningen, som ingår i mitt pågående avhandlingsarbete om just svensk informationsteknologi under 1990-talet, är att diskutera vad projektet och arbetet kan säga oss om IT-kommissionens verksamhet som en del av en större svensk internethistoria.

Between Belgrade and Stockholm: Social Democracy, Technocracy, and the Yugoslav Path to Self-Management

Tijana Rupcic (KTH Royal Institute of Technology)

This paper explores the intellectual and political entanglements between Swedish and Yugoslav technocratic elites during the formative decades of socialist self-management. It argues that Yugoslav reform economists, planners and international representatives in 1950s and 1960s were deeply influenced by Swedish models. Through interactions of Gunnar Myrdal, during his presidency over United Nations Economic Commission for Europe (UNECE) and Tage Erlanger with Yugoslav technocrats and economists. Gunnar Myrdal actively cooperated with Yugoslav engineers on several international projects pursuing the idea of presenting Yugoslavia as a bridge between East and West, while Tage Erlanger influenced the formation of Yugoslav self-management doctrine through close relations with Boris Kidrič. The Swedish-Yugoslav connection in 1950s end early

1960s reveals an interesting case studies of two countries navigation two different types of “neutrality”. Furthermore, it reveals self-management as product of a transnational circulation, challenging the narratives that confine its origins solely to domestic ideological rupture with the Soviet model. Keywords: Technocratic networks, Yugoslavia, self-management, UNECE.

Sessionspass 7.3. Rum J412

The Origins of Nuclear Expertise: The Formation of Nuclear Engineering Education in the US and Sweden (1950–1979)

Siegfried Evens (Linköping University)

This paper investigates the historical formation of nuclear engineering expertise and education in the United States and Sweden between the 1950s and 1970s in a global context of Cold War politics and emerging transnational cooperation. It examines how “nuclear” expertise evolved through the institutionalization of nuclear engineering education, shaped by government policy, transnational exchanges, industrial demands, and interdisciplinary considerations. Through archival research, oral histories, and case studies from MIT, the University of Michigan, KTH, and Chalmers, the paper traces how governments and universities negotiated what counted as nuclear expertise amid shifting global agendas of nuclear energy development. It argues that nuclear engineering developed as a hybrid, interdisciplinary field through educational “trading zones” that linked physics, mechanical engineering, chemistry, and emerging reactor technologies. It introduces the concept of nuclear engineers as a transnational “epistemic community,” analyzing how their knowledge production and political influence were shaped by education. Crucially, the analysis reveals how curricula changed over time – in different places in different ways, but each time driven by transnational exchanges. As reactor technologies scaled up and safety concerns evolved, the “nuclearity” of knowledge evolved from focusing mostly on theoretical physics to applied thermal-hydraulic and metallurgical engineering. Ultimately, by revealing how nuclear knowledge was globally constituted, the paper illuminates the historical roots of today’s nuclear expertise and its role in shaping contemporary debates on energy transitions and the future of nuclear power.

Kärnkraftens historia och kulturarv: Synligt och osynligt

Anna Storm (Linköpings universitet), Karin Edberg (Linköpings universitet), Magdalena Tafvelin Heldner (Tekniska museet), Helene Stalin Åkesson (Regionmuseet Skåne), Maria Taranger, tidigare vid Barsebäcks Kraft/Uniper

Få industriprocesser har genererat så mycket utredningar, rapporter och offentlig debatt som arbetet med att bygga, driva och avveckla kärnkraftverk, och att bygga underjordiska slutförvar för kärnavfall. Samtidigt är stora delar av materialet svårtillgängligt på grund av dess tekniska och organisatoriska komplexitet, säkerhetsrelaterad sekretess och mycket begränsade krav på arkivering och bevarande. Såväl historisk forskning som ett internationellt växande intresse för kärnkraftens kulturarv står därför inför betydande utmaningar där vissa processer kan genomlysas och andra riskerar att förbli obeforskade. Lägg därtill paradoxen att merparten av kärnkraftens fysiska miljöer å ena sidan kommer att

behöva rivas på grund av radioaktiv kontaminering, medan det radioaktiva avfallet å andra sidan kommer att finnas kvar under oöverskådlig tid framöver. Det här panelsamtalet tar sin utgångspunkt dels i en slutrapport från det internationella samarbetet NuSPACES, där företrädare för forskarsamhället, kulturarvsinstitutioner, kärnkraftsindustrin och lokalsamhällen diskuterat möjligheter och problem med att beforska och bevara kärnkraften som samhällsfenomen, dels i en antologi kring kärnkraftens kulturarv som är under arbete. Samtalet organiseras av arbetsgruppen för det vetenskapliga kulturarvet inom Svenska nationalkommittén för teknik- och vetenskapshistoria och kommer att belysa de pågående avvecklingsprocesserna kring Sveriges första kärnkraftverk, Ågesta, och Sveriges kanske mest politiskt laddade kärnkraftverk, Barsebäck, samt det beslutade bygget av ett kärnbränsleförvar i Forsmark, och sätta den inhemska utvecklingen i en internationell kontext. Vad blir synligt och osynligt i ett skede där avgörande förändringar som avveckling och slutförvar nu tydligt påverkar möjligheterna att skapa ny kunskap om centrala historiska processer?